

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Plan for Villakvarterets

Forsædelse- og Realitets-

1879.

©, 16010

[Randers private Realitets]

13

PLAN

for

Villakvarterets Forberedelses- og

Realskole.

PLAN

Wirtschaftlicher Fortschritt und

Bezahlung

Da vi undertegnede besluttede at oprette en Forberedelses- og Realskole i Villakvarteret, gjorde vi os det klart, hvad Maalet skulde være, og lagde derefter Planen. Vi vilde begynde med en Forberedelsesskole, der skulde dimittere baade til Metropolitanskolen og de øvrige Latinskoler i Hovedstaden, og derefter vilde vi forberede dem, der ikke skulde studere, til den udvidede Præliminærexamen eller, hvis de paa Grund af deres Alder eller af andre Aarsager ikke kunde naa saa vidt, da til den lavere. Da vi selv have en mangeaarig Øvelse og Erfaring i Skolefaget, mene vi paa en fyldestgørende Maade at kunne naa dette Maal, dels ved egne Kræfter, dels ved Antagelsen af dygtige Faglærere efterhaanden som Skolen udvikler sig. For at fremme en for den enkelte Elev virksom Undervisning maatte vi undgaa overfyldte Klasser, og vi fastsatte derfor et meget begrændset Elevantal (15) i hver Klasse. Naar dette Tal overskrides, vil en Deling finde Sted. Som Følge heraf maatte Skolepengene imidlertid ikke sættes for lavt. Da vi betragte Overanstængelse af Børn som en Synd imod dem, have vi forment, at Lektierne bør gennemgaaes saa omhyggeligt i Timerne, at den væsentlige Forberedelse kan foregaa paa Skolen, ligesom vi ogsaa ville bestræbe os for ved rummelige og luftige Lokaler, ved jævnlig Gymnastik og ved Adgang til Legen i den fri Luft i Frikvartererne at fremme deres legemlige Udvikling og Sundhed, noget, hvorpaa vi lægge særdeles Vægt. Derfor er ogsaa Skoletiden for de mindre Børns Vedkommende fastsat til 4 Timer daglig, for de størres til 5.

Ved Skoleaarets Begyndelse efter Sommerferien deltes Skolen i 4 Klasser, saaledes at den første eller laveste Klasse indeholder Børn fra 5 til 7 eller 8 Aars Alderen. Denne Klasse er det vor Agt med Tiden at dele i to eller tre etaarige Klasser, naar Discipelantallet tillader det. Her er Opgaven at føre dem til en korrekt og flydende Oplæsning, at styrke Hukommelsen ved Udenadlæren af lette Vers, der passe for den Alder, at udvikle Begreberne ved Hjælp af oplysende Billeder og forklarende Samtaler, at øve dem i Afskrivning og Diktat, i Skrivning og Regning, hvortil kommer Indøvelsen af Tabellen. I 2. Klasse fortsættes og udvides den danske Undervisning, dog endnu uden Grammatik; Disciplene øves i at gjenfortælle det læste; der begyndes paa Fædrelandshistorie efter en letfattelig Lærebog, et Omrids af Geografien i store Træk, samt paa Tydsk, væsentlig for at indøve Gloserne, altsaa uden Grammatik. I Regning læres de 4 Regningsarter med benævnte Tal med stadig Indøvelse af Tabellen. I 3. Klasse (9—10 Aar) begynder den egentlige grammatiske Undervisning. I Tydsk læres det allervigtigste af Formlærens Skema; i Verdenshistorien læres Oldtiden, i Geografi efter en mindre Lærebog det meste af Europa. I Regning repeteres det foregaaende, hvorpaa der begyndes paa Brøk med stadig Hovedregning og Indøvelse af Tabellen. Disciplen begynder paa Tegning først efter Lineal og derefter paa fri Haand. — I 4. Klasse (10, 11, 12 Aar) fortsættes og udvides denne Undervisning. Disciplene øves i paa Dansk skriftligt at kunne gjengive en forelæst eller fortalt Historie; i tydsk Grammatik indøves Formlæren; i Verdenshistorien læses Middelalderen og den nyere Tid; i Geografi alle 5 Verdensdele, i Naturhistorie Pattedyrene og Fuglene. Der begyndes paa Fransk og læses 50 Sider samt den skematisk Del af Formlæren. I Religion, der begyndte i 1. Klasse med Fremvisning af Billeder med mundtlig Forklaring, fortsættes og udvides Undervisningen i de

andre Klasser. Disciplen er nu ved Udgangen af 4. Klasse moden til at aflægge Prøve til Optagelse i den lærde Skole, og hermed var altsaa Maalet naaet for Forberedelsesskolens Vedkommende.

Med Hensyn til den egentlige Realskole skulle vi adaare forelægge Planen for denne.

Som ovenfor berørt anse vi saa meget Ophold i fri Luft som muligt og Legemsøvelser for i høj Grad gavnlige saavel for Børnens legemlige som deres aandelige Udvikling. Foruden at Eleverne i Frikvartererne, hvoraf der gives et hver Time, kunne tumle sig paa Legepladsen under vort Tilsyn, vil i et særegent Gymnastiklokale alle Slags Legemsøvelser blive drevne; de mindre Klasser ville daglig faa 1 Time Gymnastik, de højere Klasser 3 à 4 Timer om Ugen. Om Sommeren vil der uden nogen forøget Udgift for Forældrene 2 à 3 Gange om Ugen blive undervist i Svømning. Naar Vejret tillader det, saavel om Sommeren som om Vinteren, ville de mindre Klasser jevnlig foretage Spadseretoure med en Lærer og paa disse blive gjorte opmærksomme paa, hvad de se paa Vejen, og deres Øjne paa den Maade blive aabnede for Naturen og hvad der rører sig i den.

Skolepengene ere for I. Klasse 6 à 8 Kr. maanedlig, for 2. Klasse 10 Kr., for 3. Klasse 12 Kr. og for 4. Klasse 14 Kr. For 2 Brødre gives 1 Kr. Moderation, for 3 Brødre 2 Kr. o. s. v. Endvidere betaler hver Elev sammen med Skolepengene for November 4 Kr. i Brændselspenge. Skolepengene betales maanedsviis forud. Skolens Lokale er for Tiden Taarnborgvej Nr. 7, fra October Flyttedag Nyvej Nr. 19, Hjørnet af Gl. Kongevej; en af Bestyrerne træffes daglig paa Skolen Kl. 12—1.

September 1879.

Henning Hansen,

cand. theol.

fhv. Adjunkt ved Domskolens
i Slesvig.

Henr. Steffens Helms,

cand. juris, Ridder af Dannebrog.

fhv. Skolebestyrer i Randers.

Da det naturligvis vil være af Interesse for de Forældre, der allerede have betroet Skolen deres Børn, og for dem, der i Fremtiden ville gjøre det, at kjende noget til Bestyrernes tidligere Virksomhed i Skolegjærningen, følger hermed en Fremstilling af denne.

H. Hansen var indtil 1864 Adjunkt ved Domskolen i Slesvig, underviste derefter i nogle Aar i forskjellige Skoler i Kjøbenhavn og har i de sidste 12 Aar forestaaet en Forberedelsesskole til Sorø Academi.

H. St. Helms har fra 1865—69 været Bestyrer af en privat Realskole i Korsør og fra 1869—79 Bestyrer af Randers private Realskole. Fra den sidste Virksomhed skriver sig efterfølgende Udtalelser af forskjellige Mænd.

Undertegnede har i Maj d. A. i Forbindelse med Provst Sølling efter Kirkeministeriets Anmodning undersøgt den af Hr. Cand. Helms bestyrede Realskole i Randers, med Hensyn til den Tilladelse, han attraaede til at afholde Afgangsexamen af lavere Grad. Resultatet af vor Undersøgelse var en anbefaling til at erholde denne Tilladelse for et Tidsrum af 5 Aar, hvilken ogsaa blev ham indrømmet, og den første Examen afholdtes i Juli d. A. under Provstens og min Nærværelse som Examenscommissairer.

Hr. Helms har med Hensyn hertil anmodet mig om en Udtalelse angaaende Skolen. At min Mening om den var gunstig, fremgaar af Ovenstaaende. Jeg fandt den vel udstyret og med gode Lærerkræfter. Den var endnu temmelig ung og der var i mit eget Fag, Mathematik, en Mangel i Henseende til Omfang; men jeg tvivler ikke paa, at denne vil blive rettet, nu da Læreren nøjere kjender Fordringerne ved Examen, og at Skolen i det Hele vil udvikle sig til en god og brugbar Realskole,

naar efterhaanden de øverste Klasser komme til at bestaa af Disciple, som Skolen selv har forberedt i de lavere.

Kjøbenhavn d. 8. Octb. 1872.

C. E. Mundt,
Professor.

I Efteraaret 1871 indgav Hr. cand. juris Løjtnant Helms Ansøgning om Ret for den af ham bestyrede Realskole i Randers til at afholde Examen med samme Retsvirkning som den almindelige Forberedelsesexamen af lavere Grad ved Kjøbenhavns Universitet. I den Anledning overdrog Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet Professor Mundt og Undertegnede at undersøge Skolens Tilstand, og ifølge den af os meddelte anbefalende Beretning meddeltes den ansøgte Tilladelse for et Tidsrum af 5 Aar. Elevernes Antal er nu over 100, og det viste sig ved Examen i sidste Maaned, at der var arbejdet med Dygtighed paa Elevernes Udvikling. At Professor Mundt og Undertegnede efter endt Examen kunde indgive en hædrende Beretning om Skolens Tilstand, er det mig en Glæde at kunne bevidne.

Haslund Præstegaard d. 15. Octb. 1872.

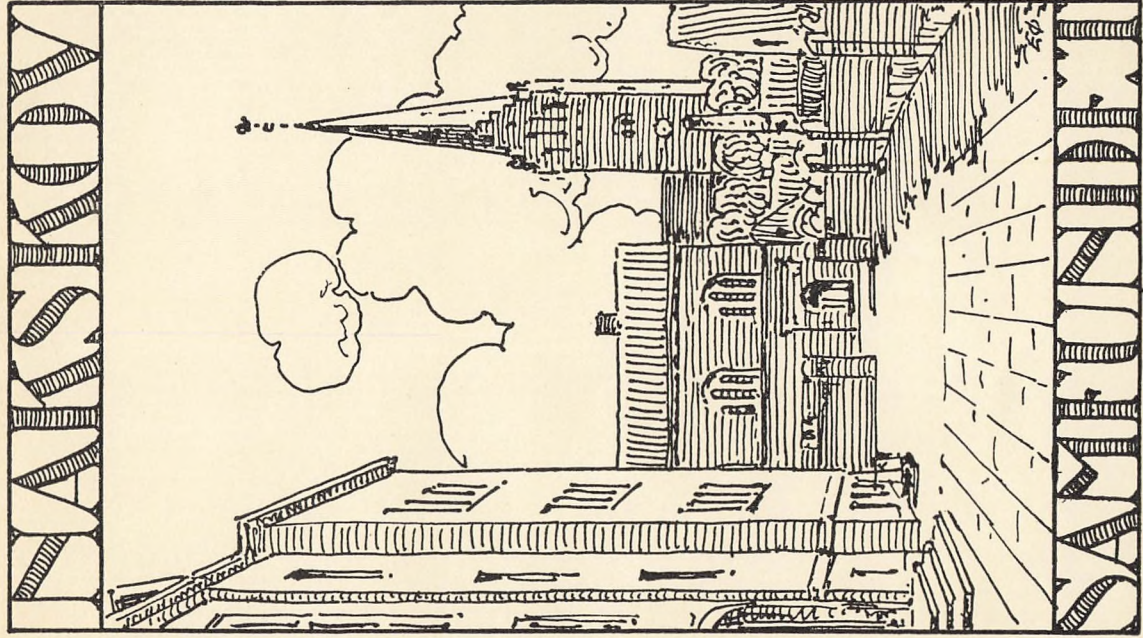
H. J. Sølling,
Provst.

Efter Anmodning af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet har jeg to Gange overværet Realafgangs-examen ved Randers private Realskole. Jeg har derved faaet det Indtryk, at der arbejdes flittig og alvorlig med Disciplene, idet Udfaldet af Prøven i den foreskrevne Kundskabsmasse efter Disciplenes Evner og Alder har været i det Hele tilfredsstillende.

Frederiksberg d. 17. Aug. 1876.

Adolph Steen.

1944

5

1945 | 742

NAKSKOV SAMFUNDET's AARSSKRIFT fremtræder her i sin første egentlige Udgave — ikke som Festskrift — men i den Form, som vi haaber at kunne bevare ud i Fremtiden. Det har ikke været muligt at udsende Aarsskriftet i dette Udstyr uden den største Offervilje fra vore Annoncørers Side; vi bringer dem alle her vor bedste Tak for denne Hjælp. De for Tiden i Danmark herskende stærkt urolige Forhold ledsaget af sindsoprivende, voldsomme og blodige Begivenheder, danner en stærk Modsætning til denne Bogs Emner, men det er vort Haab, at Freden snart igen kan lede Tankerne i en lykkeligere Retning. — Redaktionen bringer alle Medarbejderne sin bedste Tak for deres Bidrag og benytter samtidig Lejligheden til at anmode de Medlemmer, der har Tekst- eller Billedstof, som de mener egnet, om at stille det til Raadighed for kommende Aarbøger.

Leo Andersen. Marius Hansen.

Povl Falbe-Hansen.

Wm. J. C.
4/11-44

C. E. Falbe-Hansen:

Johannes Boye

1756—1830

Johannes Boye,
efter et
Pastelmaleri

HENIMOD SLUTNINGEN af det 18. Aarhundrede var Nakskovs gamle lærde Skole i det yderste Forfald — hvad der for Resten var Tilfældet med de fleste af Provinsens Latinskoler. Skolebygningen var i en ynkelig Forfatning, Skolestuerne skidne som Udhuse, Undervisningen i højeste Grad mangelfuld — der var kun to Lærere til at undervise i alle Fag — Elevantallet var ringe og af meget daarlig Kvalitet. Flere Gange havde der været Tale om helt at nedlægge Skolen.

Endelig besluttede da Myndighederne, 3: Staten, at prøve paa at frelse den synkende Skude. Men det var ikke let at finde Redningsmanden. De ledendes Øjne faldt tilsidst paa den 27-aarige Magister *Johannes Boye*, født 1756. Han var Søn af en tidligere Skipper fra Thorøe (Thurø), der siden havde været Lærredshandler i København og havde holdt sin velbegavede Søn til Bogen. Her havde Johannes Boye studeret Filologi og Filosofi; han havde taget en meget fin Magistergrad og tillige lagt stor Interesse for Skolegerningen for Dagen.

Mest bekendt havde han dog gjort sig ved sin Oversættelse af Shakespeare. Især Hamlet. Det var det første Forsøg paa at overføre den store Brittes voldsomme Lidenskab paa Dansk, og helt vellykket var det vel ikke, hvor megen Umage den ærlige Oversætter saa gjorde sig. Helt umuligt var det at føre Shakespeares Dramaer op paa Scenen i denne Form. Det var først den begejstrede romantiske Skuespiller Foersom, der løste den Opgave. Her følger nu et enkelt Eksempel fra Boyes Oversættelse: Hamlets Monolog.

»At være eller ikke være, det er Spørgsmaalet . . . at dø — at sove — at sove — maaske at drømme; ak; dér er Knuden; thi hvad Drømme der monne komme i Dødens Søvn, naar vi har slidt os fra denne dødelige Alarm, maa holde os tilbage. Dette er Udsigten, der tvinger os til at leve et langt elendigt Liv. Thi hvo vilde taale Tidens Svøbe og Spot, Undertrykkernes Uretfærdighed, den stoltes Foragt, afslagen Kærligheds Kval, Lovens Tilsidesættelse . . . naar man med en ussel Dolk kunde skaffe sig Hvile? — Saaledes gør Tvivl os alle fejge, og saaledes besmittes vor Beslutnings naturlige Farve af Eftertænkningens Mørke«. — Man sammenligne den sidste knastørre Sætning med Foersoms: »Beslutningens medfødte Morgenrøde — dør i det syge gustne Overlæg«. Boye har: »saltet Størfisk — Rogn for Hoben«, Foersom langt kraftigere: »Kaviar for den store Hob«; men

Boye har allerede: »at kunne skelne en Ko fra en Vejrmølle« (hvad han iøvrigt har hentet fra Peder Syv) som Oversættelse af *a hawk from a heronshaw*.

Den unge, litterært interesserede Magister kom da til Nakskov i 1783 for at prøve paa at bringe den forfaldne Skole paa Fode.

Man tør vel nok tro, at han er gaaet til dette Arbejde med frejdigt Mod, og naar Haugner i sin Bog »Nakskov Købstads Historie« kalder ham »en daarlig Skolemester, en daarlig Økonom og en daarlig Administrator«, maa det sikkert bero paa, at Haugner betragter ham med de samme Øjne, hvormed en administrerende Kommunalmand ser (eller saa) paa en ung dristig Skoleleder, der kræver kostbare Forbedringer gennemført paa Skolevæsenets Omraade. For det gjorde Johannes Boye. Han forlangte: ny Skolebygning med tiltalende Klasseværelser, flere Lærere til Bestridelse af de forskellige Fag (Boye havde een Lærer, der kun kunde undervise i de rent elementære Fag), og hvad der aabentbart i særlig Grad forarger Haugner, en ny og værdig Rektorbolig. Nu ser det ganske vist ogsaa lidt paagaende ud, at det var den sidste Bygning, han først lod udføre, i den Forvisning, at det offentlige vilde afholde Udgifterne derved, det maa vel kaldes et Udslag af ungdommeligt Overmod og Optimisme. Om de Skuffelser, han derved led baade for Rektorboligens og Skolebygningens Vedkommende, kan man læse nøjere i Haugners Bog. Det faktiske Resultat blev, at han selv maatte betale alle Udgifterne ved Byggeriet, hvad der for ham var et økonomisk Knæk, han ikke naaede at komme over hele sit Liv igennem — Lærerlønninger har aldrig været i Stand til at bære stor Gæld. — Maaske stammer Haugners Betegnelse af Boye som daarlig Økonom fra disse Forhold.

Rektorboligen laa i Søndergade Nr. 20 til højre, naar man kommer fra Torvet, der, hvor nu Ove Schous Farvehandel ligger. Boye havde selv tegnet Udkast til Bygningen; han besad en meget fin, kunstnerisk Smag; og paa Husets Facade lod han sætte Ordene *Musis & amicis posuit Johannes Boye*, en Indskrift, der straks blev overklistret, da Rektor Boye efter kun faa Aars Forløb af økonomiske Grunde maatte flytte ud af sin smukke Bolig. Heller ikke Opførelsen af en ordentlig Skolebygning havde han Held med. Hans første Plan dertil mislykkedes fuldstændig og voldte ham betydelig Opførelse og en Del bitre Krænkelser, der en Tid — efter hvad hans Søn fortæller — kastede ham ud i en farlig og langvarig Sygdom.

Allerede disse Forhold turde vel tyde paa, at han var dybt interesseret i sin Skolegerning. Men en hel Række Artikler i Tidsskriftet »Minerva« under Pseudonymet N. D. T. S.: *Nos duo turba sumus*, (»vi to er en hel Skare«, efter Deukalion og Pyrrha i Ovids Metamorfoser) viser klart, hvilken frisk og moderne, ja, næsten revolutionær Skolemand Boye var.

Han anker over, at det, der hidtil er blevet læst i de lærde Skoler, kun er Latin, Græsk, Historie og Theologi — »den Kundskab, der bæres med det stolte Navn klassisk Erudition«. Det er sjældent, at denne gamle Sprogkundskab bliver de studerende til Fornøjelse og endnu sjældnere — til Nytte. Han hævder, at det er rent Hykleri, naar

Akademikerne hæver de gamle Profeter til Skyerne og udtaler deres Beundring for Horats, Pindar, Anakreon, o. s. v. »Ikke en Trediedel af dem, der pines i Skolerne med disse Fag, bringer det saa vidt, at de gjøre de gamle Autores til Morskabs-Læsning«, Som Rationalist hævder han først og fremmest, at det ingen Nytte er til at vide Besked med Romernes Tøfler eller at kende Gaderne i Rom, mens man maaske ikke kender dem i København eller Nakskov. Han erkender, at der er meget at hente hos de gamle Skribenter for Kultur og Smag, men han anbefaler at læse dem i Oversættelse — selv oversatte han Herodot — og henviser til, at bl. a. Prøjserkongen Frederik den Anden — Oplysningstidens Herskerideal — havde høstet stor Nytte og Glæde af de oversatte Klassikere.

I sin Artikel 1791 i Minerva »Om Skolevæsenet« beklager han sig over, at Videnskaberne, 3: Naturvidenskaben og Matematikken, er tilsidesat, ja næsten foragtet ved Akademiet 3: Universitetet. Til Videnskaberne regner han ogsaa Filosofien, han mener vel Logikken. I Skolerne forlanges der ganske vist Astronomi, *Doctrina sphaerica*, som Faget kaldtes; men da Undervisningen foregik uden matematisk Grundlag, blev Resultatet kun overfladisk Kendskab til Terminologien og Stjernebillederne, »Konstellationerne«, »saaledes som enhver Bonde kunde kende dem«. Han anbefaler i stærke Toner Præsterne at dyrke Naturvidenskaberne for at bringe dem videre til Menigheden. Han kan ikke tænke sig noget lykkeligere end at docere disse Ting for de unge; de gamle kan det vel ikke nytte at give sig i Lag med. Han peger paa, hvorledes det tørre Sprogstudium, Grammatikterperiet, kan standse den unges naturlige Udvikling, og paataler den gejstlige »Munketvang« overfor de lærde Skoler, den megen Kirketjeneste, der gør Skolen til en »gruelig Celle« for Lærere som Elever. Og til Slut naar han til den Opfattelse, at der nødvendigvis maa indføres nye Fag: Matematik, Naturhistorie, populær Filosofi, Fysik og — hvorfor ikke — Tegning, Handelsvidenskab og levende Sprog — alt doceret paa en for de unge fornøjelig Maade.

Den højere Skole skal ikke blot staa aaben for dem, der ønsker at hellige sig den lærde Stand, men for enhver Ungdom, der vil søge »at gøre sig lykkelig og duelig ved Kundskaber. Den skal være en Borgerskole — om man vil en *Realskole*« — han bruger Ordet.

Naturligvis forudser han den Indvending, at den nye Ordning bliver for kostbar, den kræver langt flere Lærere end den gamle, da »der maa være en Lærer til hvert Fag«. Men den Vanskelighed mener han dog let kan overvindes. Latinskolerne er jo rigeligt »doterede«; deres Midler skal kun anvendes paa den rette Maade. Skolernes Indkomster var hidtil blevet brugt til at købe Disciple til de lærde Skoler for, hvor de unge Mennesker fik fuld Forplejning — kummerligt nok — saa vidt vi ved — og det kunde naturligvis være en Lettelse for Forældrene at faa Børnene anbragt paa den Maade. Latinskolerne hvervede med andre Ord Elever, som Regimenterne Soldater. Det er nu Boyes Mening, at man hellere burde bruge de mange Penge til at skaffe sig duelige Lærere, saa kunde der vel blive nogle Stipendier til Rest til »særlige Genier« blandt Skolepogene.

Han forlanger den tvungne — saa godt som daglige — Kirketjeneste indskrænket og ønsker Skolen aaben for enhver, hvadenten han vil være Præst eller Købmand, Kunstner eller Embedsmand.

Kirkesangen — der besørgetes af Peblingene — har han ikke noget imod; men der skal være ordentlig Undervisning i Musik og Sang, og Kirkesangen maa ikke være nogen Tvang for Ungdommen. Alle de Indtægter, der flyder af Kirketjenesten, skal tilfalde Koret eller Skolen.

Ogsaa Problemet Eksamen tager han op til Behandling. Her stiller han sig paa det Standpunkt, at de, der skal studere videre ved »Akademiet«, ikke bør aflægge nogen Prøve, »deponere«, og han skriver: Det sker sædvanligvis, at den, som er *mindst* skikket til at studere paa egen Haand ved Akademiet, staar sig bedst og faar mest Roes ved Deposizen«. Kun Lærerne ved den Skole, hvorfra den unge dimitteres, kan give det rigtige Vidnesbyrd. »Rektor altsaa dimitterer den Unge til Akademiet og erklærer ham dygtig til at optages blandt de akademiske Borgere«.

Det er dog ikke blot den lærde Skole, der optager den frisindede Skolemand; ogsaa de »danske« Skoler, som han helst vil kalde »Almueskoler«, kalder i allerhøjeste Grad paa hans Interesse, selv om hans Forslag vidner om, at han her mangler praktisk Erfaring.

Han skriver dog med fuld Ret omtrent saaledes:

I de syvotte Aar, Ungdommen »hendriver« i disse Skoler, lærer de intet andet end Pontoppidans Forklaring og en haandværksmæssig Regula de tri efter Kramer. Den Oplysning er ikke Tidens Pinagtighed værd. Selv ser han Skolens Opgave i at bringe disse Almuebørn, Haandværkeres, Daglejeres Børn, o. s. v. Kundskaber, der ikke blot kan være dem til Nytte i deres senere Virksomhed, men ogsaa gøre dem til lykkelige Mennesker, det vil sige til Mennesker, der er i Stand til at skabe sig »fyldestgørende

Fornøjelser« : Fornøjelser, der kan erhverves »uden at forvolde Mangel af Ejendomme, Sundhed og Tilfredshed og altsaa ikke afhænge for meget af udvortes Ting«. En Haandværksmand vil være lykkelig, hvis han kan »overgive sig til rolige Sindsfornøjelser og opløfte sig over det daglige Trivielle og smage de Fornøjelser, der alene er anstændige for en udødelig Siel«. — Nogen virkelig Forstaaelse af sociale Spørgsmaal har han imidlertid ikke. Han anser det for ganske rimeligt, at en meget stor Del af Menneskeheden maa opofre sig, for at en lille Part af den kan leve i Luksus; men den større Part kan opnaa nogen »Lyksalighed« gennem Oplysning. — Derfor er det hans Anskuelse, at Religionsundervisningen bør indskrænkes og anlægges paa en helt anden Maade end ren Udenadslæren, og han foreslaar Undervisning i Naturvidenskab,

Buste tilhørende
Det nationalhistoriske
Museum
paa Frederiksborg

Kundskab om Verdens Bygning, nogen Folkehistorie og en populær Filosofi, desuden mekaniske og andre matematiske Videnskaber, der kan komme den unge til Nytte i hans tilkommende Haandtering, og endelig, Musik og Sang. Han er, som man ser, ikke bange for at tage Munden fuld.

Men nu kommer den stadige Indvending: Der er jo kun een Lærer. Naa ja, her er igen en Opgave for Præsterne; de vil sikkert være villige til at hjælpe Læreren, først og fremmest ved at overtage Religionsundervisningen og dernæst — formentlig uden Betaling — ogsaa andre Fag. »De mangler ikke Tid«, bliver han ikke træt af at gentage. Og de rige Kirker maa kunne spæde til for at skaffe nye Lærere og sørge for, at den gamle faar højere Løn for sit Arbejde. Ogsaa Klokkeren maa kunne hjælpe til. Den Opvartning, han maa yde Præsten, kan en Graverkarl ligesaa godt forrette. »En Klokker bliver paa den Maade et nyttigt Lem af Samfundet.« Gang paa Gang fremhæver han, at Lærerne maa lønnes bedre for at opnaa større Agtelse, og til Slut anbefaler han Opførelsen af smukke Skoler i Stedet for de Svinestier, der dengang var i Brug; Omgivelserne har en mægtig Indflydelse paa vore Sæder, erklærer han. Hans Slutningsord lyder: »Som Almueskolen nu er, er den den rene Elendighed. Man har med Flid arbejdet paa, at den Ungdom, der søgte disse Skoler, blev holdt i Vankundighed og langt borte fra al Oplysning. Men vi tør haabe, at Frihedens Sol vil ogsaa lade sine blide Straaler falde ind i disse skumle Afkroge, hvor Tusmørke saa længe har lagt Skjul over Vankundighedens grimme Ansigt«. — De her anførte Citater gælder i første Række Almueskolerne i Byen; men ogsaa Skolevæsenet paa Landet tager han op til Behandling.

Det var de store Landboreformers Tid, og Boye er, med Ildhu, med i alt det nye. Han er ganske klar paa, at Landmændene er den betydeligste Stand i Danmark. Hans Vel er Landets sikreste Vel. Men skønt Bondestanden har mere Omgang med Naturen end de andre Stænder, er den langt borte fra Naturen og er fuld af Fejl og Laster. Hvorledes kan da denne Stand forbedres? Ved Oplysning. Men her staar to Hindringer i Vejen. For det første: *Tiden*. Bonden har ikke Tid. Derfor maa hans Arbejde lettes. 1) Ved Folkeformerelse. Mange Arbejdere gør Landmandens Arbejde let, og Arbejdet bliver bedre gjort. Han faar da *Otium* til at dyrke aandelige Sysler. 2) Ved passelig høje Priser paa Landmændenes Varer, og her henviser han til England. Den anden Hindring er den, at det er saa vanskeligt at faa duelige Lærere paa Landet. Derfor maa der skaffes Lærerne større Anseelse. Præsterne maa selvfølgelig igen holde for, og Degneembedet slaas sammen med Skoleholderens. Degnen har jo Tid nok. Har han ikke andet at forslaa Tiden med end det, hans Embede giver ham at bestille, maa han sandelig være sig selv til Byrde. — Mon nu ogsaa Per Degn kunde bidrage ret meget til Ungdommens Oplysning og Lyksalighed?

Helt moderne lyder det, naar Boye hævder, at man ikke skal proppe Børnene med unyttige Kundskaber. »I Stedet for at man i den første Alder bør prøve at give Sjæleevnerne den rette Drejning, Øvelse og Udvikling, søger man at ernære den historiske Nysgerrighed paa Dømmekraftens Bekostning, da man dog i den første Alder ikke saa

meget bør kultivere Sjælen ved sammenstuede Kundskaber, som heller stræbe at sætte den i Stand til selv at indse, udlede og opspore Kundskaber, det er: at kultivere sig selv«.

Her stikker nu den kunstbegeistrede Skolemand Foden frem, og han tilføjer: »Skønhed skal uddanne Ungdommens Smag; men hvad nytter det at tale om sligt, saa længe man taaler, at selve Skolebygningerne er de mest gothiske (sic!) og barbariske af alle offentlige Bygninger: uden Orden, uden Smag og uden Renhed«.

Det er ikke uden Interesse at faa at vide, at han er en af de allerførste, der bruger Ordet Kultur i moderne Forstand, og i en Definition af Ordet siger han bl. a.: »Levemaade er ikke nok; der maa en rigtig Smag til, en øvet og dyrket Forstand; de to sidste Begreber skaber den gode Levemaade. Den sande Levemaade er altsaa en Følge af Kulturen«. Det anførte maa vel være tilstrækkeligt til at give en Forestilling om Rektor Boye som teoretisk Pædagog; og naar vi ser bort fra de smaa Naiviteter, der nærmest skyldes Tiden, kan vi vel give ham vor fulde Tilslutning.

Er det da den praktiske Skolemand, Haugner bedømmer saa strengt? Imidlertid findes der adskillige Udtalelser fra de højeste Skoleautoriteters Side. En siger: »Han brugte den fortræffeligste Læremaade«. En anden: »Han besad stor Lærdom og de fortræffeligste Læregaver og omgikkes sine Disciple med den største Humanitet«. Vi ved, at han læste Matematik, Engelsk og Tysk privat med sine Elever uden Betaling, at han grundlagde et Skolebibliotek, som ingen lærd Skole paa den Tid havde Magen til. Desuden har vi set, at han lagde sig kraftigt i Selen for at skaffe en ordentlig Skolebygning. At det mislykkedes, var saa sandelig ikke hans Skyld.

Af Nekrologer over ham — ogsaa fra gamle Elever — fremgaar det, at han de to Steder, hvor han virkede som Rektor, Nakskov og Fredericia, efterlod sig et »kært og agtet Minde, som Enkeltes fjendtlige Adfærd mod ham ikke kunde rokke«. Der siges, at han var et noget kolerisk Temperament. Han blev aldeles rasende, naar han følte sig forurettet, men lod sig meget let forsones igen, og aldrig fornærmede han nogen, uden at at han selv var udæsket. Han kom da ogsaa paa en fredelig og venlig Fod med sine tidligere Modstandere i Nakskov, før han i 1806 forlod Byen.

Hans Forhold til Eleverne var usædvanlig smukt. »De ældre omgikkes han som en faderlig Ven; men den Værdighed, hans Stilling fordrede, og den Ærbødighed, hans Væsen og Lærdom indgød, blev aldrig paa nogen af Siderne traadt for nær«. Det er smukke Ord om en Skoleleder. Naar han havde Tid, tog han ofte en eller flere af Eleverne med ud paa Spadsereture. (Mens jeg skriver dette, kan jeg ikke lade være at tænke paa, at hundrede Aar senere, i 1891, da cand. mag. Vilhelm Rasmussen — den senere Folketingsmand og Forstander for Lærerhøjskolen — vikarierede ved Randers Latinskole, fik han fra højeste Sted et bestemt Forbud mod at give sig af med Eleverne uden for Skoletiden). — Om de yngre Disciple siges det, at Boye vandt deres Hengivenhed paa Trods af den alvorlige, men aldrig frastødende Maade, han behandlede dem paa. De var mere bange for hans strenge Irettesættelse end for den legemlige Tugtelse, der tidligere havde været i Brug, men som Boye havde afskaffet. — At Arbejdet under de